

3. Бараш Є.Ю. Соціально-правові та кримінологічні фактори корупції в Україні. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : *матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.)* : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. 300 с.

4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VI (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. ст. 2056.

Наливайко Лариса Романівна,

проректор Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Мінакова Євгенія Валеріївна,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін,

кандидат юридичних наук

(*Дніпропетровський державний*

університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анексія Криму та розпочата з 2014 р. антитерористична операція призвели до того, що Україна за кількістю ВПО посіла перше місце на Європейському континенті. Більшість з них – жінки, діти, особи пенсійного віку, особи з інвалідністю.

Внутрішнє переселення в Україні має свої особливості. За приблизними підрахунками ООН станом на 2019 рік на території ОРДЛО проживає 2,8 мільйона осіб. Офіційна статистика щодо населення Автономної Республіки Крим відсутня. 27% ВПО, які переїхали з ТОТ та оселилися у територіальних громадах – це працездатні, активні особи, які виїхали через неможливість розвитку та процвітання в умовах беззаконня, яке діється на окупованій території, та через відсутність будь-яких перспектив. 13,3 % – внутрішньо переміщені діти – майбутнє територіальної громади, основна умова її подальшого існування. У провідних державах світу розвиток людського капіталу, продуктивних сил є передумовою економічної стабільності та сталого розвитку.

Вирішення проблем ВПО та осіб, які постраждали від конфлікту, є стратегічними пріоритетами що визначені Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Визначені цілі дають можливість органам місцевого самоврядування концентрувати увагу і зусилля на розв'язанні системних проблем у зазначеній сфері. Основними проблемами ВПО визначено відсутність довгострокових рішень для реалізації їх прав та законних

інтересів; невирішені житлові потреби та питання працевлаштування внутрішньо переміщених осіб; ускладнений доступ до публічних послуг; перешкоди у реалізації права на соціальний захист [1]. Результатом реалізації Стратегії має стати запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженість дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, суб'єктів господарювання, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини.

Громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території (ст.18 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»). Ця важлива норма покладає на всі органи публічної влади обов'язок вживати заходів для забезпечення прав і свобод людини і громадянина внутрішньо переміщених осіб. Але особливою довірою і затребуваністю внутрішньо переміщених осіб користується саме система надання безоплатної правової допомоги.

Статистика звернень ВПО за безоплатною правовою допомогою свідчить про важливість відповідних правових послуг. Отож, посилення інституційного потенціалу системи надання безоплатної правової допомоги є своєчасним.

Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації обирають різні підходи до формування політик у сфері інтеграції ВПО: спеціальні інтеграційні програми (як комплексні політики, що стосуються різних аспектів інтеграції ВПО); програми та заходи в окремих сферах (наприклад, цільові програми щодо доступу до житла, сприяння працевлаштуванню, соціальний захист тощо); програми та заходи підтримки інтеграції ВПО на місцевому рівні, а не обласному.

Деякі обласні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування продемонстрували складне та цілісне бачення питань інтеграції ВПО. Проте, у деяких регіонах проводяться лише одноразові або фрагментарні заходи, такі як безкоштовне харчування або подарунки для дітей ВПО, які здебільшого пов'язані із соціальним захистом вразливого населення, а не є політикою з довготривалим впливом на інтеграцію ВПО [2]. Основною ж проблемою є низька мотивація та ініціативність органів місцевого самоврядування вживати заходів для посилення інтеграції ВПО; відсутність стабільної комунікації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інститутами місцевого самоврядування та ВПО; брак фінансових ресурсів та низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування впливати на інтеграцію ВПО. При цьому, правові можливості органів місцевого самоврядування у цій сфері майже не обмежені. Домінує нерозуміння органів місцевого самоврядування їх ролі, необхідності і відповідальності у вирішенні проблем інтеграції ВПО.

Для більшості ВПО відсутність житла є єдиним фактором, який перешкоджає інтеграції у приймаючі громади. Соціальні й адміністративні послуги надаються ВПО за допомогою загальних підходів, без урахування специфіки їхнього становища. Внутрішньо переміщені особи, ветерани АТО та інші категорії осіб, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту на сході країни, потребують організації якісних адміністративних, соціальних і медичних послуг на місцевому рівні. З метою організації і надання таким категоріям осіб додаткових адміністративних і соціальних послуг та гарантій місцева рада може прийняти цільову програму, на виконання заходів якої в місцевому бюджеті передбачити видатки.

ВПО потребують належної підтримки та політичного представництва, перш за все – осіб, яких вони мають право обирати на демократичних виборах. Участь ВПО у прийнятті управлінських рішень з питань місцевого значення сприяє їх інтеграції в громаду, наблизить публічні послуги до потреб вимушених переселенців.

З часом потреби і проблеми внутрішньо переміщених осіб трансформуються і змінюються. Але залишаються актуальними протягом тривалого часу питання компенсації моральних та матеріальних збитків, яких особи зазнали внаслідок військової агресії. Посилення інституційного потенціалу системи суб'єктів надання первинної і вторинної безоплатної правової допомоги, місцевих органів публічної влади, установ та організації є необхідним з метою надання якісних послуг внутрішньо переміщеним особам, а також особам, які постраждали внаслідок збройної агресії

Бібліографічні посилання:

1. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>.
2. Звіт щодо регіональних інтеграційних програм для внутрішньо переміщених осіб (розроблено в рамках здійснення гуманітарної діяльності за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міністерства закордонних справ Норвегії). URL: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/05_2021_nrc_idp_integration_policies_ukr.pdf.